

ЛІТЕРАТУРА

1. Енциклопедія освіти / акад. пед. наук України: [гол. ред. В. Г. Кремінь]. – К.: «Юрінком Інтер», 2008. – 1040 с.
2. Ерошина Н. А. Дидактические условия управления самостоятельной учебной деятельностью студентов педагогических вузов : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук спец.: 13.00.08 "теория и методика профессионального образования" / Н. А. Ерошина. – Липецк, 2001. – 22 с.
3. Ипполитова Н. А. Анализ понятия "педагогические условия": сущность, классификация / Н. А. Ипполитова, Н. В. Стерхова // General and Professional Education. – № 1. – С. 8-14.
4. Пятничук Т. В. Формування професійної компетентності майбутніх опоряджувальників будівельних у професійно-технічних навчальних закладах : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Т. В. Пятничук. – К., 2015. – 245 с.
5. Ожегов С. И. Словарь русского языка: ок. 53000 слов / С. И. Ожегов ; под общ. ред проф. Л. И. Скворцова. – 24-е изд., испр. – М.: ООО "Издательство Оникс": ООО "Издательство Мир и образование", 2007. – 640 с.
6. Словник-довідник з професійної педагогіки / [ред.-упоряд. А. В. Семенова]. – Одеса: Пальміра, 2006. – 272 с.
7. Стрекалова Н. Б. Особенности открытых информационно-образовательных сред как педагогических систем / Н. Б. Стрекалова // Информатика и образование. – № 1. – С. 48-50.
8. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / О. В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с.

Стаття надійшла до редакції 30.09.2016

УДК 629.7:37.013

Ю. В. Ушакова,
аспірантка

(Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету)

yuliia.ushakova@yandex.ua

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІХ ДИСПЕТЧЕРІВ З АЕРОНАВІГАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Анотація

В умовах високої конкуренції та попиту на висококваліфікованих фахівців виникає вимога теоретично обґрунтувати педагогічні умови розвитку мотивації до навчання у вищих льотних навчальних закладах загалом та педагогічні умови розвитку мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін зокрема. Побудова навчального процесу, в якому основою є розвиток мотиваційної сфери курсантів – актуальна проблема сучасної освіти у вищих льотних навчальних закладах. Виявлення, обґрунтування та перевірка педагогічних умов спрямоване на розвиток мотивації, підвищення ефективності навчального процесу.

Ключові слова: педагогічні умови, курсанти, мотивація, самостійність, диференціація навчання, навчальний процес.

Summary

The pedagogical conditions of the development of motivation to study of professionally oriented disciplines of future dispatchers in aeronavigational provision are considered in the article.

Key words: pedagogical conditions, students, motivation, independence, differentiation of learning, the learning process.

Постановка проблеми. В умовах конкуренції та попиту на висококваліфікованих фахівців виникає вимога теоретично обґрунтувати педагогічні умови розвитку мотивації до навчання у вищих льотних навчальних закладах загалом та педагогічні умови розвитку мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін майбутніх диспетчерів з аеронавігаційного забезпечення зокрема. Побудова навчального процесу, в якому основою є розвиток мотиваційної сфери курсантів, є актуальною проблемою сучасної освіти у вищих льотних навчальних закладах. Виявлення, обґрунтування та перевірка педагогічних умов у нашому дослідженні спрямоване на розвиток мотивації та підвищення ефективності навчального процесу.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз зарубіжної та вітчизняної літератури поняття показало, що умова було висвітлено в працях В. Полонського, Ю. Бабанського, В. Вилюнаса та інші. Розгляд умов у педагогічному контексті розглядали В. Андрєєва, А. Найна, Н. Яковлева, Н. Іпполітова, М. Зверєва та інші. Питаннями присвячені загальній характеристичі самостійної діяльності, займалися: Н. Акінфієва, Н. Анічкіна, Є. Голант, М. Махмутов, П. Підкасистий, Н. Половнікова та інші.

Мета статті – провести аналіз понять “умова” і “педагогічні умови” та обґрунтувати педагогічні умови розвитку мотивації до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін майбутніх диспетчерів з аеронавігаційного забезпечення.

У педагогічній літературі умова розглядається як сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на фізичний, моральний, психічний розвиток людини, її поведінку, виховання і навчання, формування особистості (В. Полонський) [8].

У сучасних дослідженнях поняття “умова” використовується при характеристиці педагогічної системи. Дослідники виділяють різні групи умов, виходячи з різних ознак. Ю. Бабанський за сферою впливу виділяє дві групи умов функціонування педагогічної системи: зовнішні і внутрішні [6]. За характером впливу виділяють об’єктивні й суб’єктивні умови. Об’єктивні умови, що забезпечують функціонування педагогічної системи, включають нормативно-правову базу сфери освіти, засоби інформації та інше, і виступають однією з причин, які спонукають учасників освіти до адекватного прояву себе в ньому. Суб’єктивні умови, що впливають на функціонування і розвиток педагогічної системи, відображають потенціали суб’єктів педагогічної діяльності, рівень узгодженості їх дій, ступінь особистісної значущості цільових пріоритетів і провідних цілей освіти для майбутніх фахівців.

Проаналізувавши наукові доробки щодо професійної підготовки фахівців авіаційної галузі, нами виділені чинники, що впливають на розвиток мотивації курсантів до навчальної діяльності, а саме:

1. Система заохочень та покарань. Курсанти повинні отримувати заохочення за свої реальні успіхи, покарання повинні бути як стимул, тобто інтенсифікувати мотиви навчальної діяльності. Курсанти розраховують на підтримку викладачів та одногрупників. Інтерес до навчальної діяльності розвивається за допомогою системи схвалення як основного виду підтримки. Тому значуще, щоб викладач заохочував і закріплював досягнення курсанта з попередніми та досягненнями інших. Аналіз результатів та застосування системи “покарання-заохочення”, призведе до зростання впевненості у своїх силах, до досягнення успіху і, як наслідок, – розвитку оптимальної мотивації та успішне навчання.

2. Цікавість, неординарний виклад матеріалу, використання ігрових технологій, аналіз життєвих ситуацій, дискусії. Навчальний процес слід формувати таким чином, щоб курсант отримував задоволення від самого процесу навчання, від спілкування з викладачем.

3. Самостійність, самоконтроль курсанта, надання йому свободи вибору. Коли курсант сам вибирає, як йому діяти, то й відчуття відповідальності за свої результати значно більше.

4. Потреба в структуруванні майбутнього, тобто застосування отриманих знань, умінь і навичок у майбутній професійній діяльності.

5. Залучення курсантів у спільну навчальну діяльність, побудова відносин “викладач-курсант”. У навчальному процесі повинна бути атмосфера взаємоповаги, співробітництва та довіри. Інтерес і взаємодія – важливі чинники в процесі навчання. Якість підготовки авіаційного фахівця нині характеризується володіння ним спеціальними знаннями, професійними вміннями, що дає змогу йому швидко розв’язувати проблеми, щільно взаємодіяти з людьми. Головним компонентом цього є взаємодія, взаємозв’язок

між курсантом та викладачем. Система “викладач-курсант” представляє собою концепцію взаємних маніпуляцій, спрямованих на досягнення поставленої мети. Така взаємодія займає важливе місце, тому що впливає на розвиток цінностей майбутнього авіафахівця.

6. Особистість викладача, його відношення до курсантів.

7. Диференціація навчання. Деякі курсанти засвоюють новий матеріал після тривалої роботи, деякі – відразу, а є такі, які до моменту вивчення нового матеріалу ще не встигли вивчити інформацію, що викладалась раніше. Потрібно враховувати індивідуальні особливості кожного курсанта, надавати необхідну своєчасну допомогу слабшим, що й забезпечить рівномірне засвоєння матеріалу. Диференційований підхід до курсантів забезпечує успіх у навчанні, що пробуджує інтерес до навчання, бажання отримувати нові знання, розвиває здібності курсантів. Кожен курсант повинен самореалізуватися.

В. Андреев розглядав педагогічні умови як – комплекс заходів, зміст, методи та прийоми і організаційні форми навчання і виховання [1]. А. Найн зазначає, що педагогічні умови – це сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, засобів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених задач [5]. Сукупністю заходів (об'єктивних можливостей) педагогічного процесу вважає педагогічні умови Н. Яковлева [11].

Формування професійних знань, умінь і навичок майбутніх диспетчерів з аеронавігаційного забезпечення буде результативне, на нашу думку, якщо забезпечити в процесі професійної підготовки такі умови:

- формування в курсантів інтересу до вивчення професійно-орієнтованих дисциплін (професійно-пізнавальну цікавість, серйозне ставлення до навчання, бажання в професійному самовдосконаленні) на підставі формування та розуміння їх значущості для своєї професії та заохочення до навчально-пізнавальної діяльності;

- організувати взаємозв'язок між усіма учасниками навчального процесу за допомогою електронно-освітніх ресурсів, інтерактивних методів і форм навчання, в обмін професійною інформацією;

- формування навичок самоосвіти з метою професійного самовдосконалення як під час навчання, так і в майбутній професійній діяльності. Головним є не передача знань, а навчання курсантів самостійно здобувати знання.

Визначення педагогічних умов, які мають суттєвий вплив на процес розвитку позитивного ставлення на засвоєння професійних знань, умінь і навичок, ґрунтується на факторах, що мають вплив на формування професійної цікавості курсантів, тобто ступінь якості психологічної, теоретичної та педагогічної готовності фахівця до професійної діяльності.

Нами педагогічний процес представлений такими складниками навчання: курсант, викладач, зміст курсу, метод/процес і середовище. Розглянемо їх детальніше.

Роль курсанта гарно можна описати цитатою Caroline C. Williams: “Неможливо підняти людину по сходах, якщо вона не хоче підійматися”. Роль студента не обмежується тільки роллю “одержувача знань” [12]. Крім цього, цитуючи Caroline C. Williams, “студенти – сировина для утворення, які підлягають освітнім трансформаціям, і, що найважливіше, студенти – ключові елементи робочої сили, залученої в освітній процес” [12]. Серед найважливіших факторів, необхідних для виникнення в курсанта внутрішньої мотивації, – це задоволення його базових потреб. Одним з важливих факторів є вміння ефективно витратити енергію і фокусуватися: саме це вміння має бути передано викладачем у першу чергу.

Однією з найважливіших характеристик викладача є готовність його будувати двосторонній контакт і надавати якісний зворотний зв'язок. Ентузіазм викладача щодо своєї дисципліни стимулює глибоке залучення курсантів до процесу навчання.

Зміст курсу та інформація, яку передає курсантам викладач інформація, насамперед має бути релевантною реальній ситуації в майбутній сфері діяльності курсантів і безумовно корисною у майбутній професійній діяльності. Цю корисність необхідно виділяти і підкреслювати.

Серед важливих характеристик мотивуючого курсу вважаються такі аспекти, як залучення курсантів у навчальний процес, можливість вибору. Завдання, які пропонуються курсантам у рамках курсу, повинні бути спрямовані на формування в курсантів креативного і критичного мислення.

Не менш важливий процес подачі інформації, тому процес навчання та підбір методів є необхідною умовою в льотному навчальному закладі. Важливою складовою цього процесу є стимулювання курсантів, спрямоване на підвищення зовнішньої мотивації, самонавчання курсантів, правильну постановку і досягнення цілей, інтерактивні практики.

Під середовищем мається на увазі створення оточення, що стимулює курсантів до навчання. Методами досягнення цієї мети:

- моделювання ситуацій з професійної діяльності,
- колективні дискусії,
- приклади з професійної практики,
- активне залучення критичного мислення курсантів.

Таким чином, створюється оточення, в якому знання в предметній галузі засвоюються максимально цікаво і просто, що дає можливість розвитку величезної внутрішньої мотивації.

Найкраще мотивування – це залучення в процес створення мотивації всіх учасників і складників навчального процесу, чим частіше, тим краще. Зв'язок, який встановлюється між складовими навчального процесу, являє собою цілісність цього процесу. Під “сукупністю педагогічних умов” маємо на увазі комплекс заходів навчального процесу, структура якого має дві сторони. Одна сторона якого – цілісна, а інша – динамічна, гнучка, яка враховує перебіг цього процесу на кожному етапі навчання. Щоб забезпечити реалізацію педагогічних умов, необхідні такі складові:

- умови повинні використовуватися з урахуванням інтелектуальних здібностей та емоційного стану кожного курсанта;
- умови повинні бути спрямовані на розвиток самостійності та сумлінності курсантів;
- умови мають схилити курсантів до взаємодії з викладачами;
- умови мають буди доречними кожному етапу навчання;
- умови мають застосовуватися з метою об'єктивного та оперативного аналізу рівня розвитку сформованості мотивації та оволодіння знаннями, вміннями та навичками майбутньої професії.

Мотивація курсантів є первинним обов'язком викладача, оскільки саме з мотивованою аудиторією найприємніше реалізовуватися як викладач. Як сказав Timothy Kete, “мотивовані студенти мотивують викладача”. Важливим завданням викладача створити умови для успішного навчання в студента, для гармонійного розвитку його самостійності, успішності та старанності. Повноцінна навчальна діяльність можлива за умов застосування в навчальному процесі комплексу із самостійної роботи курсантів та отриманих знань, умінь та навичок на заняттях. Показник взаємозв'язку викладача з курсантами є організація самостійної роботи курсантів та керівництво нею. У навчальному процесі курсант повинен сформувати високий рівень самостійності, що дає йому можливість справитися з різними завданнями, вирішуючи їх, добувати нове. З кожним роком на самостійну роботу відводиться все більше часу. Незважаючи на досить великий об'єм матеріалу, винесений на самостійне опрацювання, курсанти повинні виконувати

весь цей об'єм, а завдання викладача – спрямувати курсантів на це, та перевіряти результат цієї роботи на практичних заняттях з професійно-орієнтованих дисциплін.

Для формування та розвитку в курсантів самостійності потрібно вирішити декілька питань. По-перше, навчити курсантів формувати свої погляди та переконання, по-друге, розвинути пізнавальну діяльність, по-третє, вільно володіти своїми знаннями, по-четверте, навчити на практиці застосовувати свої знання.

М. Федорова виділяє ще один напрямок у дослідженні проблеми самостійної діяльності – технологічний напрямок. Учена під самостійною діяльністю в навчальному процесі розуміє систему дій студентів, яка включає в себе: формулювання мети діяльності, постановку і вирішення пізнавальної проблеми, контроль за ходом і результатом здійснення дій; самостійна діяльність, спрямована на засвоєння змісту освіти і здійснена без безпосередньої допомоги. Головними компонентами самостійної діяльності виступають мета, мотив, зміст, предметні дії і результат. Ці компоненти стають актуальними для студента та набувають глибокий особистісний сенс [9].

Розвиток самостійності є важливою умовою досягнення глибоких та міцних знань курсантів, розвиток активності та розумових здібностей. Тому головною задачею викладача, починаючи з перших днів навчання курсантів у навчальному закладі, розвивати в них зацікавленість у самостійній роботі.

У формуванні мотиваційної готовності майбутніх фахівців до самоосвіти особливе значення мають різні завдання, що розвивають у них уміння та навички самостійного пошуку, вирішення різних проблем і завдань, самооцінки і самоперевірки результатів власної самоосвітньої діяльності [7].

Залежно від того, наскільки педагогічні умови є зрозумілими, придатними для використання в навчальному процесі, таким і буде процес реалізації та ефективність їх обґрунтування. Нам дуже близька думка Д. Щербакової [10, с. 3] про те, що педагогічні умови (такі, як усвідомлення студентами вимог та завдань майбутньої професії; організація контролю, самоконтролю та самостійної роботи; виховання в студентів індивідуальних особливостей; взаємодія викладача та студентів; атмосфера у навчальному закладі та інше) забезпечують професійне становлення майбутніх фахівців.

Висновки. Отже, для розвитку мотивації в курсантів викладачеві необхідно: 1) вказати цілі курсу і допомогти курсантам у виділенні своїх особистих цілей, на які спрямоване навчання; 2) використовувати інтереси курсантів у процесі навчання; 3) демонструвати релевантність викладання матеріалу; 4) формувати в курсантів навички самонавчання; 5) надавати курсанту корисний і частий зворотній зв'язок.

У свою чергу курсант повинен: 1. Розуміти процес навчання як щось, релевантне саме його цілям та інтересам. 2. Бути впевненим у тому, що він володіє потрібними навичками та компетенціями для досягнення своїх навчальних цілей. 3. Відчувати свою особисту відповідальність за визначення і досягнення своїх особистих цілей. 4. Усвідомлювати, що саморегулювання веде до досягнення мети. 5. Брати участь у моделюванні практичних ситуацій у процесі навчання для того, щоб ефективніше засвоювати викладену інформацію. 6. Контролювати емоції і настрій, щоб не дозволяти їм знижувати мотивацію і впливати на процес навчання. 7. Зберігати рівень своєї продуктивності на достатньому рівні для досягнення мети.

Завданням викладача допомогти курсанту у виконанні всіх цих умов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев В. И. Педагогика : учебный курс для творческого саморазвития / ред. В. И. Андреев. – [2-е изд.] – Казань : Центр инновационных технологий. – 2000. – 600 с.
2. Бабанский Ю. К. Избранные педагогические труды / Ю. К. Бабанский. – М. : Педагогика, 1989. – 560 с.

3. Бабанский Ю. К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса: методические основы / Ю. К. Бабанский. – М.: Просвещение, 1982. – 192 с.
4. Ильин, Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб.: Питер, 2000. – 512 с.
5. Найн А. Я. О методологическом аппарате диссертационных исследований / А. Я. Найн // Педагогика. – 1995. – № 5. – С. 44-49.
6. Педагогика / под ред. Ю. К. Бабанского. – М.: Педагогика, 1988. – 432 с.
7. Пидкасистый П. И. Психолого-дидактический справочник преподавателя высшей школы / П. И. Пидкасистый, Л. М. Фридман, М. Г. Гарунов. – М.: Пед. общ-во России, 1999. – 354 с.
8. Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике / В. М. Полонский. – М.: Высш. шк., 2004. – 512 с.
9. Фёдорова М. А. Формирование учебной самостоятельной деятельности студентов в личностно развивающем профессиональном образовании: монография / М. А. Федорова. – Орел: изд-во ГОУ ВПО "ОГУ", 2011. – 312с.
10. Щербакова Д. К. Розвиток професійної спрямованості студентів вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / Д. К. Щербакова. – Режим доступу: 23.08.2014 http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp11/1/Sherbakova.pdf.
11. Яковлева Н. М. Теория и практика подготовки будущего учителя к творческому решению воспитательных задач: дис...-дра пед. наук / Н. М. Яковлева. – Челябинск, 1992. – 403 с.
12. Caroline C. Williams, Kaylene C. Williams. The Effective Factors on the Guidance School Students' Academic Motive. Five key ingredients for improving student motivation. California State University, Stanislaus, University of Wisconsin, Madison. Research Journal of Recent Sciences Vol. 3(6), 77-82, June (2014).

Стаття надійшла до редакції 28.09.2016

УДК 070.11:378.4(477)

К. М. Фендріков,

пошукувач

(Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди)

zelenskaya_ludmila@ukr.net

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ НА СТОРІНКАХ ПРЕСИ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПЕРЕДОВОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ ЯК УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВИШІВСЬКИХ ГАЗЕТ

Анотація

У статті акцентовано увагу на важливості реалізації компетентнісного підходу в підготовці майбутніх учителів у вищих педагогічних навчальних закладах; визначено потенціал преси педагогічних вишів як сукупність засобів, ресурсів для забезпечення якісної професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів; доведено, що професійно-педагогічний потенціал газет і журналів вищих педагогічних навчальних закладів буде більш повно реалізовано за умови популяризації на її сторінках передового педагогічного досвіду.

Ключові слова: преса, вищий педагогічний навчальний заклад, передовий педагогічний досвід, популяризація, педагогічна умова.

Summary

In the present article special attention is focused on the importance of implementing competence-based approach to teacher training in higher pedagogical education institutions. The author of the paper has revealed the university press potential to provide high quality pedagogical training of future teachers. It has been proved that professionally-pedagogical potential of newspapers and magazines of higher pedagogical education institutions will be realized more fully if advanced pedagogical experience is popularized on the pages of print media.

Key words: press, higher education institution, advanced pedagogical experience, popularization, pedagogical condition.

Постановка проблеми. Зміна освітньої парадигми на сучасному етапі розвитку українського суспільства вимагає від національної вищої школи вдосконалення системи підготовки майбутніх фахівців, які не лише володіють своєю професією, але й здатні самоактуалізуватися в соціальному і пізнавальному плані, творчо підходити до